

Anti-segregacija

*Uklanjanje sirotinjskih četvrti
važno je i u vašem naselju!*

Zbirka preporuka

Nastalo uz podršku NCA međunarodnog koledža

Anti-segregacija

*Uklanjanje sirotinjskih četvrti
važno je i u vašem naselju!*

Zbirka preporuka

na osnovu iskustava iz Mađarske

Sastavio: *Laslo Letenjei*

Objavio predsednik DARTKE

Ostvareno: uz pomoć međunarodnog koledža NCA,
„Antisegregacija u Mađarskoj, Rumuniji i Srbiji”
u okviru c. projekta / NCA-NK-10-B-0113

Segedin, 31. decembra 2010.

Sadržaj

Predgovor _____ *Hiba! A könyvjelző nem létezik.*

Uvod _____ 6

Školska anti-segregacija

Norbert Sič: Desegregacija bazirana na mentorstvu. Predstavljanje segedinskog slučaja _____ 7

Norbert: Sič: Desegregacija u duhu reorganizacije obrazovnih institucija: model iz Hodmezevašarhelja _____ 13

Timea Jarfaš: Posmatranje učesnika Otvorene škole Ferencvaroša _____ 17

Urbana struktura i anti-segregacija

Jeromoš Marton Kovač i Mate Šarnicki: Opis ASZT (Plana anti-segregacije) _____ 20

Integracija tržišta rada

Tamaš Đerđ Nikolet Beregsasi i Reka Žuža Ga: Socijalne zadruge. Jedan mogući instrument integracije socijalno ugroženih i roma 27

Ildiko Sitar i Timea Tot: Program Estergoma za inkluziju roma __ 32

Predgovor

Segregacija označava geografsko odvajanje ljudi različitog socijalnog statusa unutar istog naselja. Tipični primeri su gradske sirotinjske četvrti ili pak seoska romska naselja.

Segregacija je loša zato što sprečava ljude da izađu iz siromaštva. Ako je neko siromašan ali živi u dobrom kraju, veća je verovatnoća da će naći posao ili barem dobru školu za svoju decu. Onaj ko pak živi u siromašnom kraju, u svojoj okolini sreće se samo sa ljudima u sličnom bezizlaznom položaju i ne nalazi izlaz iz siromaštva. Ne samo on sam, već ni njegova deca neće naći posao, zaraditi novac – plaćati porez, kako bi i Vama bilo lakše.

Protiv segregacije se može delovati. Ne samo u velikim, državnim razmerama, već i u malim, šta više: sasvim sigurno i u tom okrugu, u kojem Vi živite. Ovu malu knjižicu smo sastavili zato, da bismo skrenuli Vašu pažnju na nekoliko modernih anti-segregacijskih postupaka, koji su u Mađarskoj već oprobani. Ako nakon čitanja ove publikacije imate pitanja, slobodno se obratite članovima našeg udruženja!

Predložite i Vi ove mere na razmatranje vašem predstavniku lokalne vlasti!

Delujte i Vi protiv segregacije!

Daniel Gabor Nađ
predsednik DARTKE
Segedin, Mađarska

Uvod

U toku 2010 godine istraživači DARTKE (zajedno sa rumunskim udruženjem *Nađkarolji Infotour* i članovima srpskog udruženja *CIFI* iz Sente) uz profesionalnu podršku *fakulteta Corvinus iz Budimpešte*, vršili su istraživanje na temu anti-segregacije.

Istraživanja su fokusirana na tri oblasti:

1. Školska anti-segregacija
2. Prebivališna anti-segregacija
3. Integracija tržišta rada

U nastavku možete čitati o primerima zasnovanim na rezultatima istraživanja, koji se mogu smatrati modelima i nadamo se i drugde primeniti.

Preporučujem ih svim srcem!

Laszlo Letenyei
urednik

Norbert Sič: Desegregacija bazirana na mentorstvu.

Predstavljanje segedinskog slučaja

U mađarskom društvu sve su veće razlike između siromašnih i bogatih. Škole nam se sve više razlikuju zbog čega raste segregacija: bogata deca idu u bolje škole, siromašnija pak u slabije. Ovo razdvajanje zovemo školskom segregacijom.

Prostorna i obrazovna segregacija u Segedinu

Stopa zastupljenosti segedinskih Roma u ukupnom stanovništvu niža je od državnog proseka i na osnovu različitih statistika iznosi 0,6-1,3 posto ili 1000-2300 stanovnika. Većina roma živi rasuto u gradu, no ipak ima tri romska naselja:

1. u okolini Hunjadi ter-a,
2. u Kiskundorož-u, i okolini ulica Buza i Arpa,
3. u okolini Čerepeš šor-a.

Poslednja dva su u 2008. godini definisana kao segregati i u Anti-segregacijskom planu, koji je deo Strategije Integrisanog Razvoja Grada.

Između ostalog zbog razdvajanja prebivališta u Segedinu, za samo jednu deceniju nastala je segregacija u obrazovanju. Ratkai (1997) još piše o tome, da „...su 40 posto učenika škole Koložvari ter Romi, ali u višim razredima ima ih samo 30 posto, u nižim preko 50 posto, u prvom razredu pak iznad 70 posto.“ U školskoj 2006/2007. godini velika većina učenika ove škole bili su Romi, dok su u odeljenja nižih razreda upisivana isključivo romska deca. Interesantno je, da je deo romskih đaka koji su živeli u lošim socijalnim uslovima dolazio u školu iz potpuno udaljenog dela grada (na primer Sorega).

Zatvaranje institucija u znaku desegregacije

Ekstremna mera segregacije donete od strane osnovne škole Mora Ferenc prekršila je više operativnih zakona, te se na inicijativu Državne Obrazovne Integracione Mreže, kao i segedinske Manjinske Samouprave Roma gradska Samouprava u proleće 2007. odlučila da se zatvori. Okrug zatvorene škole podeljen je između pet škola, kako se u buduće, po mogućnosti, deca okruga ne bi upisivala u jednu te istu školu.

Zatvaranju se jednoglasno protivio jedan deo prosvetnih radnika škole, lokalni tajkun koji je iskorišćavao Rome i gradonačelnikov lokalni protivnik. U školama gde su prihvaćeni, nastavnička veća kao i roditelji đaka bili su nezainteresovani – nisu javno iskazali otpor.

Stručnjacima je za izradu plana desegregacije na raspolaganju bilo vrlo malo vremena. Zbog opasnosti od „hladne integracije“ članovi udruženja DARTKE, organizovali su istraživačko-informativni projekat u maju 2007. (Sič, 2007.).

Stajalo nam je na raspolaganju samo mesec dana, vrlo malo vremena, pa ipak smo uspeli da sastavimo jednu izdiferenciranu, jasnu sliku. Pronašli smo, da je većina učenika osnovne škole Mora Ferenc postizala slabe rezultate i bila u jednoj školi sa sniženim standardima: nisu išli u školu, prosvetni radnici su se umorili. Više učenika je napustilo školovanje ostajući nepismeni, a procenat funkcionalno nepismenih u školi je bio izrazito visok. Po rezultatima testova kompetentnosti, ova institucija je očigledno bila jedna od škola sa najlošijim pokazateljima.

128 đaka iz zatvorene škole bilo je preusmereno od strane stručnih lica u jedanaest segedinskih osnovnih škola. U najveći broj škola koji su ih prihvatili, škole-domaćine, dospelo je 22 učenika tzv. „moraša“, dok je u školu sa najmanjim kapacitetom dospelo ukupno 7. Svaka prihvatna škola postala je dostupna od mesta stanovanja gradskim prevozom, bez presedanja. Posvećena je pažnja zajedničkom smeštaju braća (ponekad drugara) i vodilo se računa o jeziku koji su pre učili, ili koji im je bio predavan.

Šta je mentor-učitelj?

Sa đacima su iz prvobitne škole najčešće premeštani i učitelji, u cilju lakšeg nadoknađivanja gradiva i uklapanja đaka. Njih su zvali *mentor-učiteljima*. U nekoliko škola-domaćina formirana su nova radna mesta. U 11 škola-domaćina formirano je ukupno 16,5 mesta mentor-učitelja i prosvetnih radnika sa zadatkom usavršavanje. U opisima radnog mesta stajalo je: pomoć đacima da postignu odgovarajući nivo, održavanje kontakata sa roditeljima, rešavanje specifičnih problema. Četiri škole-domaćini prošle su akreditovanu obuku, tokom koje je 30 prosvetnih radnika dobilo IPR, kao i jednu metodološku obuku. Opština je u toku školske godine obezbedila blizu 5 miliona forinti za pomoć učenicima iz zatvorene škole, pre svega u vidu kupovine odeće i nastavnih sredstava.

DARTKE studentski mentor-program

„*Hladna integracija*“ znači da prosek u instituciji i u razredu odgovara propisanim zahtevima u pogledu naraslog broja socijalno ugroženih učenika, ali se njihovo realno uključivanje u mentor-program iz pedagoških i/ili dugih razloga ne događa.

Radi izbegavanja neuspeha, u Segedinu su članovi udruženja pod imenom DARTKE studentski *Mentor-program, u školskoj 2007/2008.* organizovali program kompenzacije nedostataka, baziran na pomoći u mentorstvu od strane budućih prosvetnih radnika. Kratkoročni cilj studentskog Mentor-programa bila je pomoć u socijalnoj integraciji i obrazovanju usmerena ka đacima većinom romskog porekla, koji su na početku programa izašli iz zatvorene škole a bili ujedno socijalno ugroženi. Sekundarni cilj je obezbeđivanje profesionalnog razvoja i značajne prakse budućim pedagozima. U okviru projekta, u prvoj godini je 35 studenata pomoglo u integraciji studenata nekadašnje osnovne škole Ferenc Mora. Jedan student bio je mentor za 3-4 romska đaka. Projektom su upravljali mentor-učitelji i razvojni pedagozi u školama-domaćinima.

Studenti-mentori su provodili 8 sati nedeljno u školama. U zadatke su im spadale sledeće aktivnosti: redovni susreti sa učenicima čiji su bili mentori, praćenje njihove situacije; podučavanje; održavanje kontakata sa roditeljima đaka čiji su mentori; organizovanje zajedničkih programa sa većinskom đачkom zajednicom; zajedničko razmatranje raznih pitanja sa đacima, učiteljima u cilju rešenja nastalih školskih problema; prikupljanje podataka vezanih za program, administracija.

Studenti-mentori su učestvovali u dva polugodišnja kursa obuke, koja su pratila projekat i bila organizovana od strane segedinskog Pedagoškog Univerziteta. Funkcionisanju programa doprinela je i jedna web stranica i jedan, za nju vezan, konsultacioni forum zatvorenog tipa.

Prema našim iskustvima, reakcije đaka su bile pozitivne, čekali su zajedničke aktivnosti. Nastale su dve forme organizacije sustizanja:

- isključivo nakon završetka radnog vremena (sedam od dvanaest škola)
- uglavnom nakon završetka radnog vremena, ali su sa pojedinih časova mentor-studenti mogli da izvedu đake – slično praksi koja se razvila kod mentor-učitelja

Za oba rešenja postoje za i protiv argumenti.

- Đaci zbog manjkavog osnovnog znanja, preduslova, često nisu mogli da prate tempo na časovima, te je bilo osnova za izlazak sa određenih predavanja. Istovremeno, u slučaju praktične nastave, đaci su izostajali upravo sa onih časova, pomoću kojih su mogli da dožive osećaj uspeha, i da osvare kontakt sa vršnjacima.
- Đaci su već umorni i dekoncentrisani nakon završene nastave, te je posao u ovom terminu je manje efikasan.
- Dodatnu prepreku za prepodneve programe predstavljao je manjak raspoloživih prostorija, što je bio čest problem i poslepodne.

Potrebu za mentor-programom pokazuje to što je na polugodištu, kod blizu 80 posto đaka viših razreda, a krajem godine 70 posto, barem iz jednog predmeta, ocena bila nedovoljan. Ako se sustizanje orijentiše na veštine, ocene đaka se smanjuju. Problem je posebno značajan ako se

uzme u obzir da je za optimalni razvoj pojedinih veština (npr. čitanje) potreban višegodišnji razvoj, tj. kod izvesnog broja đaka u postojećim okvirima ovaj faktor se ne može razmatrati.

Socijalna integracija

Kod značajnog broja obuhvaćenih mentorstvom, uklapanje u razred je teklo na odgovarajući način; kod otprilike četvrtine je međutim na kraju prve godine situacija bila kritična. U slučaju dečaka, neuspela integracija je često izazivala agresivnost prema drugim đacima dok su za devojčice bili tipični preterana povučenost i nisu se upoznavali sa ostalima.

U osam škola (od 12) mentor-studenti su inicirali specijalne programe van obuke. Programi su bili izuzetno šaroliki, od kurseva ručnih radova do filmskih klubova, preko metodoloških kurseva. Postavljen je cilj da uposle zajedno đake iz škole Mora i ostale đake. Na osnovu naših iskustava, ovi programi, nakon nekoliko sedmica mogu da imaju vidljiv napredak u socijalnoj integraciji i u prihvatanju romskih đaka od strane drugih.

Samouki đaci

U prvoj školskoj godini je ukupno 10 đaka dobilo status samoukog u školama domaćinima. Odlučno smo, međutim, u toku programa, stajali na staništu da proglašenje učenika samoukim ne može biti rešenje za tretman đaka koji imaju probleme sa integracijom i ne može biti instrument jedne nove segregacije. Uvidevši manjak vezanosti, kod đaka se rodila želja, posebno u slučaju braće/sestara. Događalo se, da se đak upiše u drugu školu, zato što navodno – sa roditeljima – lakše može da dođe do statusa samoukog đaka u novoj školi, gde je već bilo primera za to.

Rezultati mentorstva

O rezultatima mentorstva, teško je dati procenu, delom zato što mentorski odnos ima preventivnu ulogu, u osipanju đaka iz škole, izostancima, smanjenju učestalosti pojava antisocijalnog ponašanja, kao i okretanju u pozitivnom smeru veza između roditelja i veza među vršnjacima, u tim oblastima je pokazalo pozitivne efekte u dosadašnjim istraživanjima. Nedostaju i iskustva i koja se mogu uporediti.

Iako je mentorski posao – prema povratnim informacijama đaka, roditelja i učitelja – jednoznačno pozitivno uticao na rezultate integrisanih đaka, sustizanje se u mnogim slučajevima čini beznadežnim, a kod dela đaka se, kao dostižan cilj javlja diploma osnovne škole. Pedagozi istovremeno smatraju da dobar deo učenika nižih razreda ima realne šanse za sustizanjem sa novim razredom. Većina dece redovno je išla u školu, što se može proknjižiti kao ozbiljan uspeh.

Od, u septembru 2007. registrovanih 129 đaka, 62 je uspešno završio godinu, 19 đaka je ostvarilo prosek veći od 3,00. 20 đaka je išlo na popravni iz jednog ili dva predmeta, 36 je bilo primorano da ponavlja godinu, od toga 13 zbog visokog broja izostanaka. Indirektnom pomoći udruženja DARTKE iz Segedina MJV i prisustvom mentor-studenata, organizovan je program pripreme nastave za popravni u avgustu 2008., zahvaljujući čemu je svaki učenik uspešno položio ispit i niko iz grupe nije bio primoran da ponavlja godinu.

Literatura

Peter Rado, 1997: Izveštaj o obrazovanju mađarskih romskih đaka. Ekspertska studija za Kancelariju za Nacionalne i Etničke manjine, Budimpešta

Norbert Sič, 2004: Stepen socijalne distanciranosti vezana za Rome u okviru segedinskog stanovništva, In: Imre Paska (szerk.), Iza horizonta. Sociološke studije, Segedin: Belvedere Meridionale, 197-218.

Norbert Sič: Desegregacija u duhu reorganizacije obrazovnih institucija:

model Hodmezovašarhelj

Hodmezovašarhelj je po teritoriji druga najveća opština u Mađarskoj i ravničarski je grad, koji ima svojevrsan milje zbog žive tradicije, ponosne lokalpatriotske svesti građana. U proteklih 5 godina pod imenom „model iz Vašarhelja“ stavljena je na snagu jedinstvena obrazovna reforma. Strukturnu transformaciju obrazovanja vodila je prvenstveno racionalizacija upravljanja. Broj đaka konstantno je opadao (svake godine za skoro 200). Škole su jednostavno postale predimenzionisane i od strane gradskih vlasti ocenjene kao skupe. Prosvetni radnici su strepili od mogućih otkaza.

U trci za učenicima nastala je konkurencija među školama. U skladu sa pravom na slobodan izbor škole, roditelji su za svoju decu često birali škole u centru grada, sa većim renomeom. Sve ovo, loše je uticalo na ravnotežu ravnopravnosti.

Segregacija u osnovnoj školi Santo Kovač Janoš najviše je uznapredovala u školskoj 2006/2007. kada je postotak teško socijalno ugroženih đaka dostigao 39%. Većina Roma iz obližnje Esak ulice iz romskog naselja, išla je u ovu školu.

Lokalnim vlastima najveći trošak je pretstavljalo vakcinisanje dece sa salaša. Na salašima, velika većina đaka bila je socijalno ugrožena, dok je 17 posto bilo izrazito socijalno ugroženo. Nasuprot ekstremne mere prilagođavanja normativa, ovi đaci su bili najlošiji na merenjima znanja.

Mnogo toga je probano u opštini: za primer je obnovljeno nekoliko škola iz unutrašnjosti i (među prvima u državi!) uveden je Integrisani Pedagoški Sistem (IPS). Ali bez rezultata: lokalna srednja klasa „glasala je nogom“, odneli su decu i u unutrašnjosti je nastavio da raste postotak siromašnih Roma.

„model Vašarhelj ” i u okviru njega program desegregacije, bili su očigledno promišljeni, strateški osmišljeni procesi. Kada je započeto planiranje, radnici stručnog tima su pregledali najvažnije odgovore na stručna pitanja, problematične oblasti:

- Postojala je saglasnost o zatvaranju segregovane osnovne škole Santo Kovač Janoš, ali su upravo ovaj objekat nedavno obnovili; štaviše pedagozi iz ove škole su bili priznati stručnjaci.
- Pitanje iskorišćenja ispražnjenog objekta
- Uočena je težnja porodica srednjeg sloja iz unutrašnjosti, da šalju decu u škole u centru.
- Broj izrazito socijalno ugrožene dece je jedan večno promenljiv, „elastičan” podatak
- Identifikovane su teškoće vezane za interpretiranje važećih zakona (malo je presedana, nisu napravljena ministarska objašnjenja)

Nakon identifikovanja najvažnijih problema, kao sledeći korak u sprovođenju desegregacije, na osnovu statističkih podataka iz popisa stanovništva, detaljno su ispitane demografske tendencije. Uz pomoć medicinskih sestara procenjen je i broj trudnica, te su tako 7 godina unapred mogli da procene očekivani broj prvaka (godišnje 350-370 dece u centru, plus 30-40 na salašima). Na osnovu ovoga su ustanovili broj pedagoga za narednih 7 godina i ovim započeli egzistencijalnu neizvesnost – istina, mnoge su otpustili. Potom su (na u državi jedinstven način) doneli radikalnu oluku: *svaku od 11 opštinski finansiranih osnovnih škola su ukinuli* (tačnije: jednu je na održavanje preuzela katolička crkva) i 1. jula 2007. osnovano je *5 novih ustanova*. Tokom ponovnog osnivanja, svakoj školi je iznova osmišljena okolina i socijalno teško ugroženi imali su prioritet u integrisanom obrazovanju. Za registraciju socijalno teško ugroženih, osmislili su jedan jedinstven metod: napravili su „*HHH-kartu*”, sa nivoom detalja na nivou kućnog broja, garantujući istovremeno anonimnost.

Jedan od najvažnijih elemenata reorganizacije bilo je ukidanje segregovane osnovne škole Santo Kovač Janoš. Roditelji dece iz „santo“ škole, mogli su da napišu memorandum o tome u koju školu žele da šalju svoju decu od sledeće godine. Prirodno, osnovni cilj pri raspoređivanju đaka bio je sprečavanje nove segregacije.

Naselja u unutrašnjosti su ukinuta a decu od školske 2007/2008. autobusima raznose u nekoliko gradskih škola.

Broj ukinutih radnih mesta popeo se na sto, te su razradili posebnu proceduru za smanjenje ovog broja na kvalitetan i objektivan način. Za svakog prosvetnog radnika, razradili su opšte važeći sistem za procenu produktivnosti, u kojem su bili jednako zastupljeni sami merljivi rezultati, direktori ustanova, roditelji i samokritika. Direktore novoosnovanih škola su zadužili jenogodišnjim mandatom, stavljajući im tako do znanja da će im posao biti vrednovan na osnovu rezultata.

Faktori uspeha

„Model Vašarhelj“ program desegregacije velikog grada važi za jedinstven program u Mađarskoj: desegregacijom u gradu sa okružnim ingerencijama, slične kompleksnosti, oprobale su se jedino uprave u gradu Njiređhaza i u Segedinu (Kerulo 2008; Sič 2007). Uspeh „modela Hodmezovašarhelj“ kao procesa – po kompleksnosti, društvenoj prihvaćenosti i profesionalnosti – prevazilazi rezultate ova dva velika grada.

1. Jedan od razloga uspeha programa desegregacije Hodmezovašarhelja je spremnost na saradnju obrazovnih institucija koje nisu pod opštinskom upravom. Dve škole kojima upravlja crkva i jedna kojom upravlja fond su partneri i ne žele da iskoriste program za „pridobijanje“ lokalne dece elite, naprotiv, redovno saraduju sa školama pod gradskom upravom, na primer, u osvajanju tendera za razvoj.

2. Drugi važan faktor moglo je biti obezbeđenje društvenog konsenzusa, za čije je ostvarenje potrebna posvećenost ključnih ljudi i profesionalnog aparata. U Hódmezővásárhely-u, stav gradskih vlasti je od početka bio jasan i konzistentan: transformacija institucionalnog sistema radi mirnog razvoja lokalnog društva, osnova je ekonomskog uspeha. Gradonačelnik, opština i značajan deo uprave obrazovnih ustanova, posvetili su se reformi.
3. Uprava grada nije pokrenula program desegregacije zbog spoljnih pritisaka već je ona sama generisala proces.
4. Ideja o reformi institucija maksimalno je širena –njeni kritičari tvrde, do nivoa propagande. Organizovali su konferencije, radionice, predavanja za strukovne stručnjake, forume za građane, roditeljske sastanke i tribine za dirnuti deo građana – praktično za ceo grad. Na konferencijama za novinare, putem radio emisija i televizije koja ponekad obezbeđuje interaktivnost, ključni ljudi su obaveštavali stanovnike Hódmezővársárhelja. Efekat je bio deliberativne prirode.
5. U toku procesa desegregacije Studentski Mentor-program pokazao se kao značajan pod-program: pod koordinacijom udruženja DARTKE, budući studenti pedagogije pomažu svojim mentorskim poslom teško socijalno ugrožene đake – većinom romskog porekla – u socijalnoj i obrazovnoj integraciji.

Literatura

Kerülő Judit (2008): Pitanje integracije i segregacije vezano za zatvaranje škole. *Novi pedagoški pregled*, 58 (2): 12-29.

Szűcs Norbert (2007): Kvalitativne tehnike u službi desegregacije. In Szilágyi Tamás i Zámolyi Ferenc (urednik): *Društvo i građana sredina*. Szeged–Wien: DARTKE – IVA, Društvo Dél-Alföld-a 2., 41-52.

Time Jarfas: Posmatranje učesnika Otvorene škole (Tanoda) iz Ferencvaroša

U jednu ruku , kao institucija tipa druga šansa, igra važnu ulogu kod mladih, socijalno teško ugroženih, u vidu popodnevnih aktivnosti u slobodno vreme. S druge strane cela aktivnost, čak i njeno postojanje, pod velom je nesigurnosti.
(Deo iz jednog intervjua)

U Mađarskoj, otvorene škole za Rome imaju otprilike 10 godina staru istoriju. Nastale su zahvaljujući činjenici da je domaći obrazovni sistem nesposoban da ublaži efekte socijalno-ekonomskih različitosti, od čega najveću štetu osećaju đaci, pripadnici romske etničke zajednice, te je kod njih najveći stepen rasipanja. Postoji potreba za takvim „pomoćnim” institucijama, koje imaju za cilj sustizanje pomoću ostvarenja jednog pedagoško-socijalnog programa, koji je izvan postojećeg sistema obrazovanja (Barka, 2009) .

Usluge institucija se ne ograničavaju samo na pripremu nastavnih predmeta već stvaraju i moćnost za inteligentno trošenje slobodnog vremena, šireći tako vidike posetilaca. Određivanje ciljeva otvorenih škola, dakle, prošireno je istovremeno na širenje vrednosti, razvoj sposobnosti, talenta, bogaćenje kulture slobodnog vremena kao i usvajanje različitih tehnika učenja. U slučaju đaka u srednjoškolskom dobu, dodatna tačka je i savladavanje struke relevantne za tržište.

Ovu vrstu negovanja talenta i umanjenja unazađenosti, smatra svojom misijom i otvorena škola iz Ferencvaroša, u kojoj smo proveli tri sata sa decom u toku njihovih popodnevni aktivnosti.

U toku istraživanja kao glavni cilj postavili smo otkrivanje uslova, metoda i odvijanje procesa sustizanja socijalno ugroženih đaka. U toku istraživanja ispostavilo se da je pogrešno shvaćen razlog našeg rada, jer su se sa nama ophodili kao prema budućim volonterima, što nas je navelo na aktivno uključenje, i tako nam omogućilo status aktivnog posmatrača. Iako smo samo jednom i samo tri sata bili prisutni, iskusili smo mnoštvo stvari, koje nam pretraga po literaturi nije moglo otkriti.

Pored posmatranja, pripremili smo strukturalni intervju sa projekt-menadžerom otvorene škole koji se doduše protivio, i tvrdio da ne vodi instituciju i nema potrebna saznanja o svim pitanjima/problemima, no da ipak poseduje širok spektar informacija o jednoj maloj zajednici. Na sreću, naš je sagovornik sam od sebe otvorio teme koje su nas zanimale, te smo ovako uspeli da ostvarimo jedan neformalan razgovor, a ipak dobijemo odgovore na sva svoja pitanja.

Otvorena škola u Ferencvarošu

Prethodnica Otvorene škole u Ferencvarošu bila je Služba za pomoć porodici, u okviru koje je 1997-98. nastao razvojni centar Džumbuj Help. 2001. se transformisala u nezavisno udruženje, te je 2004. počela transformacija u otvorenu školu po uzoru na otvorenu školu iz Jožefvaroša. Organizovano po starosnim grupama, zajedno funkcionišu tri organizacije : Siguran Početak osigurava brigu u zabavištu za decu između 3-5 godina starosti, Otvorena škola za osnovno-školsku generaciju i tzv. Ifi Pont za mlađe odrasle, adolescente. U okviru novog projekta nudili bi pomoć ljudima između starosne dobi od 18-50 godina, u snalaženju na tržištu radne snage.

Iz razgovora se ispostavilo, da je najveći problem za otvorenu školu ostvarivanje finansijske podrške. Pored donacija i opštinske podrške najveći izvor prihoda su EU tenderi, koji međutim ne podržavaju održavanje, već samo unapređenje.

Usluge otvorene škole ne koriste samo Romi, nego i drugi đaci u nepovoljnom položaju. Najveći broj đaka dospe ovde preko ličnih poznanstava. Glavni zadatak institucije je ublažavanje unazađenosti i unutar ovoga kompleksne pedagoško-socijalne usluge u koje spadaju,

razvoj ličnosti i inicijative, nastava na bazi kompetentnosti kao i negovanje talenata.

Radno vreme Otvorene škole prilagođava se nastavnom planu đaka. Svakog radnog dana između 2 i 4 sata, traju nastavne aktivnosti, kada đaci pripremaju domaće zadatke, ali se istovremeno odvija i priprema za polaganje školskih ispita. Đaci nisu grupisani prema predmetima već se planovi za njihov razvoj prilagođavaju prema specifičnim potrebama. Uglavnom postoje grupne, ali nisu retke ni pojedinačne aktivnosti.

Nakon ovoga između 4 i 6 sati, slede slobodne aktivnosti koje u grupi razvijaju želju za saradnjom i zajedništvom. Prilikom naše posete baš je bio u toku „Projekat-Afrika“, u kojem su kroz formu igre usvajna geografska, istorijska ili pak celovita znanja o temi. Broj učesnika je bio oko 30- 35. Đaci nisu svakodnevno uključeni u programe otvorene škole, već u, sa roditeljima usklađenim terminima, nedeljno 2-3 puta.

Ova institucija organizuje i programe za slobodno vreme, kao što je na primer, za prvi maj aktuelan program Džumbuj, na kojem su đaci mogli da učestvuju sa roditeljima.

Na osnovu posmatranja učesnika, činilo se da Otvorena škola koju smo posetili, spretno barata sa najvećim problemom romskih, ili pak đaka u nepovoljnom položaju: sa razlikom u navikama ponašanja i jezika ponetim od kuće. Otvorena škola premošćuje kućni, ne-konformistički i školski „zvanični“ svet, i uspeh u obrazovanju postiže prvenstveno time što proces učenja čini prihvatljivijim, onima kojima ovo fali u od kuće ponetoj socijalizaciji.

Izvori

Udruženje Bárka Közhasznú 2009: Program Otvorene škole.

<http://barkakhe.uw.hu>

Nacionalna Agencija za Razvoj 2008: Sistem mera za obezbeđenje kvaliteta Otvorenih škola.

www.nfu.hu

Marton Jeromoš Kovač i Mate Šarnicki:

Opis ASZT (Antisegregacijskog plana)

Anti-segregacijski plan

„Ispituje, da li u gradu ima segregovanih naselja (privremenih naselja), ako da, onda istražuje probleme istih (građanske, socijalne i zdravstvene uslove, pokrivenost javnim službama, sa posebnim osvrtom na obrazovanje, po zdravlje štetne prirodne uslove, pokrivenost infrastrukturom i dr. uslove) i analizira, kako planirani razvoj grada (regionalni i sektorski programi) utiču na regionalnu segregaciju.“ (Priručnik o razvoju grada, 2007.)

2007-me Anti-segregacija je postala jedan važan instrument za vladu u Mađarskoj. Praktično svako naselje sa rangom grada, koje je želelo da se u okviru ROP-a (Regionalni Operativni Program) prijavi za pomoć u vidu novca za razvoj gradske rehabilitacije, bilo je primorano da pripremi jednu Integrisanu Strategiju za Razvoj Grada (uporedi Bartucz et al. 2010.). Ovome dakle ASZT (anti-segregacijski plan) nije predstavljao obavezan dodatak, ali je u praksi tada bio smetnja koja je u velikoj konkurenciji za ROP-ov novac za razvoj, učinila beznadežnim prijave za tendere od strane gradskih samouprava. Srpski: grad koji je želeo da dobije pare za razvoj krajem 2000. morao je da iradi ASZT.

Priručnik za Razvoj Grada vrlo precizno navodi smernice za izradu ASZT-a. U sledećem, prvo ćemo sagledati teorijski okvir za ASZT, na osnovu zapisa i Janoša Ladanja.

Janoš Ladanji (2007) u sledećim tačkama sažima domaće segregacione probleme:

1. Promena političkog režima, tačnije kolaps socialističke planske privrede rezultirao je sa oko 700 hiljada trajno isključenog stanovništva.
2. Danas se 1/3 mađarskog stanovništva može smatrati siromašnim. Ovo je ogroman postotak, jer je ovakvo siromaštvo poslednji put uočeno u periodu između dva svetska rata.
3. Smatra se da su oko 25% siromašnog stanovništva Romi, što ukazuje na to, da problem segregacije nije nužno romski problem, iako nema sumnje, da većina Roma živi siromašno, čak, u značajnom delu, izuzetno siromašno.
4. Proteklih decenija došlo je do izraženije granice između Roma i ne-Roma, koje su otelotvorene i u teritorijalnom razdvajanju (segregaciji).
5. Kao posledica segregacije, razvilo se siromaštvo i nezaposlenost, kod druge, treće, četvrte generacije, što predstavlja najteže forme isključenja.
6. U toku svega ovoga, u naseljima se odigrao dvojni proces. Sa jedne strane uočljivo je starenje i smanjenje stanovništva i u isto vreme doseljavanje mladog, potentnog (romskog) naroda u napuštena sela. Kao rezultat građanskog vakuma, nastala su urušena, geto sela, čak i sub-regioni. Jedan toliki geto, kao što je na primer Ormanšag, praktično nije moguće upravljati na srednjoročni period ni sa jednim socijalno političkim programom.

Radi kočenja toka segregacije, Janoš Ladanji je u više svojih dela požurivao programe anti-segregacije (2005, 2007, 2009, 2010). Glavne tačke ovoga su:

1. Segregacija nije razlog nego posledica strukturalnih nejednakosti. U skladu s tim treba razviti pojedine planove programa, akcije.
2. Lokalni anti-segregacijski alati su ograničeni! Istovremeno, stambena i politika naselja ima jedan određeni stepen relativne autonomije.
3. Mali je broj stanova za iznajmljivanje u vlasništvu države i opština. Treba povećati broj stanova za iznajmljivanje, jer bi oni mogli postati delotvorno sredstvo antisegregacijske stambene politike.

4. Povlačenje državnih subvencija za projekte koji potstiču segregaciju treba strogo ispoštovati, jer često sami programi anti-segregacije doprinose obnavljanju društvenih nejednakosti.
5. Država mora da se suprotstavi svakom procesu koji za posledicu ima segregaciju. Pod uticajem regionalizacije, populacija malih sela neće opasti, već će se pod uticajem populacionog vakuuma doseliti stanovništvo niskog statusa. Dakle regionalizacija ne da ne ispunjava principe ekonomskog obima (može se uštedeti novac), već seoca postaju veća, pretvaraju se u geto, te rezultiraju povećanjem troškova!
6. Lokalne vlasti moraju da preduzmu korake protiv procesa isključenja!
7. Ne smeju se uvesti reforme kao što su na primer formiranje okruga, koji su podsticali ugroženost kao i razvoj neravnopravnih odnosa snaga među mikroregionima.
8. U slučaju rehabilitacije velikih gradova treba težiti održanju stanovništva (socijalna rehabilitacija). U slučaju ukidanja geta, trebalo bi podržavati projekte antisegregacije.
9. Antisegregacijske programe ne treba obavezno otpočeti trošejnem ogromne količine novca. Na primer gradnjom „Cs“ i „Socpol“ kuća u poplavom ugroženim regionima.
10. Važno je podvući šta tačno znači segregacija. Svako naselje u kojem se od proseka značajno više koncentriše populacija niskog obrazovnog profila i/ili nezaposleni, može se smatrati segregovanim.
11. Ispod 2000 osoba: trajno isključeni spadaju u donji decil
12. Iznad 2000 osoba: granicu decila treba odrediti na osnovu blokova kuća odnosno periferije
13. Ukoliko je neko dobio veliku novčanu podršku, pravo na podršku primalac mora da potvrdi istovremeno notaru i poslodavcu.
14. Delovanja treba pratiti kontinualno i posle 3 godine vredni proveriti graničnu vrednost!

Literatura

- Bartucz Sarolta, Lieszkovszky József Pál i Szabó Melánia 2010.:
Lipcsei supa sa lokalnim začinima. Integrisani razvoj gradova u

- Rumuniji i Mađarskoj. In: Letenyei László (uredio) Kortárs modeli za razvoj gradova I. Budimpešta: TeTT knjige.
- Ladányi János (2005): Rehabilitacija na budimpeštanski način. Mađarska arhitektura. 2005. 6. broj. Dodatak 31-33. strana
 - Ladányi János (2007): O potrebi i mogućnostima anti-segregacijskih programa. Kritika, 2007. 36. god. Broj 10. str. 2-4.
 - Ladányi János (2009): Da li je postojao socijalistički model urbanizacije? Život i književnost, 24. jul 2009. LIII. god. 30. broj.
 - Ladányi János (2010): Odgovornost neodgovornih. Népszabadság, 22. mart 2010.
 - Priručnik o razvoju gradova (2007): Rehabilitacija grada 2007 – 2013 , Priručnik za gradove. Ministarstvo za lokalnu samoupravu i regionalni razvoj, Budimpešta, 2007.

Tamaš Đerđ, Gabriela Korom i Kata Reši:

Socijalna mreža prodavnica

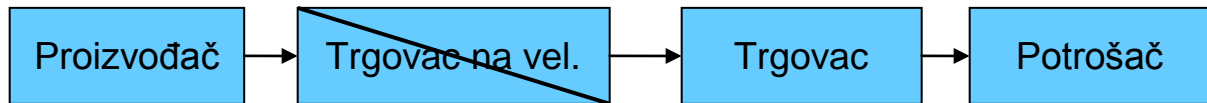
S vremena na vreme, u mađarskoj javnosti javlja se potreba da domaći proizvodi, izbegavanjem veletrgovaca, dospeju direktno od proizvođača do potrošača ili bar do maloprodaje. Jedna od važnih faktora, vezanih za promenu političkog sistema, bila je na primer takozvana MDF - pijaca, koja je, bar kao naziv, preživela duže od MDF-a.

Činjenica je, da se u lokalnim prodavnicama zapadne Evrope često mogu kupiti (i) primorski proizvodi i da iza toga u mnogim državama stoje razni oblici udruživanja. Nedavno je, pod nazivom Socijalna mreža prodavnica, započela rad jedna nova, za sada, čini se uspešna organizacija. Ciljevi su dvojni: u jednu ruku starim domaćim proizvođačima obezbediti veće / sigurnije zarade, u drugu pak, jeftiniju robu (gradskim) kupcima.

Na osnovu web stranice organizatora MAGOSZ (Državno Udruženje *Mađarskih Poljoprivrednika i Poljoprivrednih udruženja*) veliki deo mađarske prerađivačke industrije, zbog prelaska u ruke stranih vlasnika između 1990. i 1994., nadalje zahvaljujući „lošim“ uslovima priključenja potpisanih ugovorom iz Kopenhagena, mađarski proizvođači nisu znali da reše primarnu preradu proizvoda i opala im je konkurentna moć u odnosu na proizvođače iz država starih članica. (Budai, 2010)

Već 2008. godine u povrtarskoj i voćarskog proizvodnoj grani i mlečnih proizvoda javili su se takvi problemi vrednovanja, koji su doveli do demonstracija poljoprivrednika (na primer blokada okružnih proizvođača jabuka, akcije proizvođača mleka kod multinacionalnih prodavnica). Bila su potrebna nova rešenja, kako bi domaći proizvođači ponovo ojačali na tržištu u odnosu na konkurenciju. U pogledu prodaje, MAGOSZ je nudio alternativu seoskom stanovništvu u krizi, proizvođačima, poljoprivrednicima.

Sušтина modela je da korist koji inače imaju trgovci na veliko – i koji su na ovaj način izbegnuti - ne prenosi se na teret potrošača, pa je moguće dugotrajno držati niske potrošačke cene.

Socijalna mreža prodavnica uspostavljena od strane MAGOSZ-a preuzela je na sebe tri cilja:

- poljoprivredu učiniti fininansijski predvidljivom
- lokalne proizvode distribuirati na lokalno tržište i
- zaustavljanje opadanja prometa u maloprodaji

Krug dobavljača (proizvođača) određuje MAGOSZ. Članovi kruga poljoprivrednika dobijaju prednosti, iako teoretski svako može da se priključi. Roba stiže od proizvođača iz okoline, prvenstveno sa udaljenosti do 50-100 kilometara.

Vlasnici prodavnica ne potpisuju ugovor sa dobavljačima, već sa MAGOSZ-om. MAGOSZ određuje dobavljačku cenu i maksimalnu prodajnu cenu. (Prodavnica može da radi sa maksimalnom maržom od 20%.)

Posrednik

Na osnovu izveštaja MAGOSZ-a, kao rezultat aktivnosti, hrana iz Socijalnih prodavnica, poreklom od proizvođača, jeftinija je u odnosu na onu iz multinacionalnih robnih kuća dvadeset do četrdeset, u pojedinim slučajevima pedeset posto. (Budai, 2009,2010) Po principu „gust filer je bolji od retke forinte" i vlasnici prodavnica mogu dobro da prođu.

Primeri (uspeha)

MAGOSZ je kao zastupnik interesa započeo organizaciju prodaje. Prvi korak je sporazum sklopljen sa lancem prodavnica CBA: Iz okruga Szabolcs-Szatmár-Bereg otprilike 10 hiljada tona jabuke za ishranu prodato je preko CBA isključenjem trgovaca na veliko. Nakon ovog je sledila „školska jabuka“, akcija MAGOSZ-a na nivou države, a zatim prodaja u Budimpešti.

21. januara 2009. u Ferencvarošu je otvorena prva od prodavnica Socijalne mreže prodavnica, u kojoj se pojavilo više proizvoda. Ubrzo je nastao nacionalni pokret: već je u maju 2009., 740 vlasnika prodavnica iz svih krajeva države izrazilo želju za priključenje. U početku je planirano 200 prodavnica, danas je međutim stav MAGOSZ-a taj da se neće stati, dok postoji potreba za daljim širenjem. Danas postoji otprilike 130 partnerskih prodavnica od čega je dve trećine u Budimpešti. Socijalna mreža prodavnica za sada se širi dinamično, uz otvaranje u proseku dve prodavnice nedeljno.

Proteklo vreme je kratko da bi se mogao vrednovati rezultat Socijalne mreže prodavnica. Ideja je u Mađarskoj simpatična ljudima i ako se obezbedi uspešno vođenje poslovne konstrukcije, logistike i pitanja garancije kvaliteta, onda je ovo jedan model za preporuku.

Ne postoji u Mađarskoj primer za to da na nivou opština ili sub-regiona funkcionišu slične zadruge, mada princip „lokalnu robu u lokalne prodavnice!“ opravdava lokalno organizovanje.

Izvori

- Budai Gyula 2010: Sadašnjost i budućnost Socijalne mreže prodavnica. Skinuto 7. aprila 2010., <http://www.gazdakorok.hu/>
- Budai Gyula 2010: Multinacionalni lanci prodavnica zagorčavaju život socijalnim prodavnicama. Skinuto 17. aprila 2010., <http://www.pestszentlorinc.info/>
- Budai Gyula 2009: Razvoj socijalne mreže prodavnica i mogućnosti za njihov dalji razvoj. Skinuto 16. aprila 2010., <http://www.ujreformkor.hu>

Nikolet Beregsasi i Reka Žuža Gal:

Socijalna zadruga. Mogući instrument integracije Roma i socijalno ugroženih

Socijalne zadruge „su autonomna udruženja ljudi, koji se samovoljno udružuju sa ciljem, da ostvare zajedničke ekonomske, socijalne, obrazovne i kulturne ciljeve kroz zajedničko i demokratsko delovanje (OFA web adresa).¹

Socijalna zadruga može se smatrati jednim specijalnim spojem profitnih i neprofitnih zanimanja, pošto joj je cilj dvojan: ostvarivanje prihoda, i popravljjanje socijalnog i statusnog položaja članova. Članovi su uglavnom takvi posrnuli, sa tržišta rada isključeni radnici, od kojih socijalna zadruga stvara „prave“ radnike. Dva primera:

U jednom italijanskom selu, siromašniji stanovnici (uglavnom imigranti) mogu da vrše kućne radove kao članovi socijalne zadruge. Stanovnici naselja rado koriste njihove usluge zato što time mogu da povrate lokalni porez, kao i zato što u dvorište, kuću, puštaju proverenu radnu snagu; a članovima zadruge se isplati, jer se ovako integrišu u lokalno tržište rada.

U jednoj austrijskoj si-zadruzi restoran (za mlade) vode takvi socijalno ugroženi mladi ljudi koji „usput“ tu dobijaju i praktičnu nastavu ili baš kvalifikaciju, kojom se kasnije mogu lakše afirmisati u ugostiteljstvu.

Socijalna zadruga je otprilike 20 godina stara ideja. U Italiji je na primer 1991. uvedena pravna kontrola socijalnih zadruga. U Mađarskoj su nakon stupanja na snagu zakona (o zadruzi) iz oktobra 2006. počela formiranja socijalnih zadruga.

¹ Zahvaljujemo Dr. Csáky Gyopárkának-u, na intervjuu i smernicama. Ovaj tekst je napisan prvenstveno kao rezultat analize domaćih i stranih web portala socijalnih zadruga.

Model

Suština socijalne zadruge je da, dugoročno nezaposlene, nepodobne, lutalice, vrati u svet rada. Ako stalno biva odbijen na intervjuima za posao, najveći broj ljudi (posebno muškarci), brzo izgubi samopoštovanje. Lako je navići se na bedu socijalne pomoći, dok je čovek sklon i na to da sa raznim vrstama došao-video poslova tako ispuni svoj dan, da se čak i umori.

Prva stepenica u povratku na tržište rada, jeste da čovek tako dobije posao, da ne mora da ga traži, odnosno: da ne mora da obrtiti ponižavajuće krugove regrutovanja, strepi od toga da ga opet neće primiti. Većina dugoročno nezaposlenih je veoma frustrirana: smatra sebe previše starim ili mladim, nedovoljno- ili previše obrazovanim. Već i zbog ovoga ne sme da počne da se bavi poslom. Kao član zadruge, međutim, može da oseća: ovo je moje mesto, član sam, ravnopravni partner.

Druga stepenica, (ako već postoji posao), jeste da nezaposleni mora ponovo da nauči da ustane svaki dan, obuče se i ide na posao. Obično članovi socijalnih zadruga, posle izvesnog vremena „izrastu“ ustanovu, jer kad ove dve stepenice neko pređe, onda odavde već uzdignute glave može da zakorača na tržište rada (što je treća stepenica).

U socijalnim zadrugama članovi su u radnom odnosu ili pod ugovorom i tako za svoj rad dobijaju platu. To su institucije koje funkcionišu demokratski, u kojima članovi sve više učestvuju u radu zadruge (na primer ličnim prisustvom na zajedničkim sastancima), odnosno u kojima se ostvaruje ideja jedan član-jedan glas. U slučaju rentabilnosti zadruge, članovi na osnovu zalaganja mogu dobiti i svoj deo (ovakvi primeri su retki).

Prirodno za jednog „zdravog“, (to jest stalnim nezaposlenjem ne zatrovanog) radnika, socijalna zadruga nije idealno radno mesto: zbog čudnih, teških poslova, niske plate, nedostatka demokratskih odluka, zadruga možda ipak ne bi opstala kao ideja na tržištu, kada nebi bilo posrnulih članova.

Socijalne zadruge su retko nastajale bez spoljne inicijative, podrške, međutim često se pokažu da njihova delatnost korisna i nakon ukidanja finansijske podrške. Socijalne zadruge finansira Socijalni Fond Evropske Unije (ESA) i Fond Nacionalne Službe za Zapošljavanje (OFA). Pomoći međutim, ne predstavljaju rešenje za svaku novonastalu socijalnu zadrugu, zbog čega se na zapadu mnoge socijalne zadruge osnivaju iz fondova opština ili regija.

Na jednoj opštinskoj ekonomskoj debati danas bi već malo ko finansirao jednu socijalnu zadrugu neizvesne budućnosti. Za spoljnu inicijativu postoji potreba, zato što se zadruga trudi da vrati na tržište rada takve ljude koji sami od sebe već ne bi radili: one na socijalnoj pomoći, radnike u crnoj zoni ili pak ljude zalutale na granicu griminala. Opština na kraju krajeva može da bira, na šta će potrošiti novac: isplatu socijalne pomoći, sprovođenje zakona, možda zbog izbegavanja poreza ni ne dobija novac, ili finansiranje socijalne zadruge. Lako je uvideti da je privremeno finansiranje zadruge jeftinije od svega ovoga.

Zadruga nastaje kroz jedan poslovni plan i mora da dokaže, da poseduje takve stručnjake, koji sa stručnim / finansijskim programom umeju da upravljaju. Ostali članovi zadruge su „siromašni“, socijalno ugroženi. Poslovni plan, finansijer procenjuje sa sličnom objektivnošću, kao jedna banka, samo za finansiranje ne traži kamatu, šta više, često daje bespovratna sredstva. U Mađarskoj su u periodu 2006.-2008. među kriterijumima za procenu (pored opravdanosti poslovnog plana) ulogu igrali sledeći faktori:

- Geografski raspored (što bolje rasut po državi)
- Pomoć u zapošljavanju (što ugroženiji članovi)
- Organizacija zajenice (prednost, ukoliko je tender imao ovaj element)
- Suzbijanje crne ekonomije (prednost „crnih“ grana)
- Obuka (uz uključenje mentora i konsultanata)

Međunarodna iskustva

Socijalne zadruge deluju u izuzetno širokom i jedinstvenom krugu: uglavnom zadovoljavaju potrebe za koje ni tržište, ni civilni sektor ne mogu da nađu rešenje.

U mediteranskim zemljama socijalne zadruge se uglavnom bave brigom o starima i pružanjem ispomoći porodicama: čuvanje dece ili briga o starima, spremanje, baštovanluk. Izvršioци ovih zadataka dobijaju novac od zadruge. Klijenti (stari, roditelji sa decom, vlasnici vrtova) plaćaju u bonovima, a ne u gotovom novcu. Bon može da se potražuje u opštini i izuzme se iz lokalnog poreza. Kako su ovaj novac stanovnici i onako uplatili kao lokalni porez, mogu da biraju: ili će im novac nestati u džepu opštine, ili će iskoristiti usluge zadruge. Specifičnost sistema je to, što opština dugoročno finansira (delom lokalnog poreza) socijalnu zadrugu, smanjujući tako lokalne socijalne tenzije, i pomažući socijalne integracije.

Italijanska iskustva ističu osobenosti integracije i izgradnje zajednice: italijanska srednja klasa nema poverenje u siromašne imigrante, međutim veruje zadrugama. Putem zadruga, obnovljen je patrijarhalni odnos, putem kojeg su gradski siromasi bliži lokalnoj srednjoj klasi, šta više, lokalnim bogatašima; povećao im se krug poznanstava, što je osnova za kasniju uspešnu integraciju.

U Austriji i Mađarskoj zadruge nude veći spektar usluga, na primer vođenje jednog pansiona. Tu je izraženija for profit crta organizacije: ako u pansionu nema dovoljno gostiju, propašće zadruga.

Mađarska iskustva

U Mađarskoj su najveći broj zadruga osnovali otpušteni prosvetni radnici, te je u skladu s tim, najčešća ponuda usluga vezana za decu, kao što je čuvanje dece, vođenje sportske, sekcije za ručne radove i sl. Čest profil su i zadaci preuzeti od lokalne uprave: korišćenje i održavanje napuštenih nekretnina, upravljanje otpadom, i naravno pružanje pomoći starima. Retko, ali zaista se desi i for profit delovanje, na primer održavanje radničkih autobusa.

Opšta tendencija jeste da socijalne zadruge vremenom šire svoje usluge, stoje na više nogu. eMulticoop zadruga pored upravljanja otpadom vrši i delatnosti informacione-tehnologije: Vršiti naplatu kod stanovnika Szécsény-a, zajedno sa knjiženjem i prikupljanjem. Postoji i takva pedagoška zadruga koja je proširila svoj krug delatnosti organizovanjem rođendanskih žurki i iznajmljivanem zamkova na naduvavanje. Aspekt proširenja delatnosti uglavnom nije poslovno promišljen (u čemu je profit?), već je baziran resursno: u šta nam se razumeju članovi?

U Mađarskoj je bilo najviše inicijative za socijalne zadruge poljoprivredne prirode, međutim one su retko dobile podršku, u jednu ruku zbog teškog opravdanja poslovnih planova, u drugu zbog postojeće pravne regulative.

Ukratko: institucija socijalnih zadruga je u Mađarskoj još u povoju, međutim, njihov broj će se sigurno povećati delom i zbog uticaja finansijskih izvora ESA-e. U našoj domovini još nema primera za to da jedna opština iz sredstava na bazi lokalnih poreza, u racionalnim okvirima finansira jednu ovakvu instituciju, iako je to jeftinije od pomoći ili suzbijanja kriminala, i može biti efektan način društvene integracije. Vredelo bi je u vidu eksperimenta uvesti u jednoj opštini.

Ildiko Sita i Timea Tot:

Projekat sustizanja Roma u Esztergomu

Situacija ²

U Esztergom-u živi oko 2600 Roma, što je 10% stanovništva. Ljudi su uglavnom niskog obrazovnog profila: u proteklih 10 godina diplomiralo je 9 Roma, što je daleko ispod državnog proseka. 90% Roma živi u dubokom siromaštvu. Stanje domova takođe ostavlja mesta za unapređenje, na primer mnogi žive u privremenim naseljima, zgužvani u domovima od 30 metara kvadratnih, bez tekuće vode.

Inicijativa za program sustizanja Roma iz Esztergom-a je pokrenuta sa viših instanci. 2007. gradonačelnih je izneo problem referentima za romsko pitanje. Napravljeno je jedno merenje, iz kojeg je pripremljena studija, koja je 2008. dospela pred članove odbora.

Suština programa

Osnovna ideja programa je da izvan sistema pomoći pruži Romima izlaz iz situacije. „Opština ne daje ribu, nego mrežu” – rekao je referent programa.

Program stoji na tri stuba:

1. obrazovanju,
2. zaposlenju i
3. stambenom rešenju u krugu Roma.

Po rečima referenta, tri stuba samo zajedničkim dejstvom mogu da iznesu pozitivan efekat, sami za sebe ne nose rezultate.

² Ovim putem se zahvaljujemo na intervjuu vođi Romskog programa iz Esztergom-a, Sztojka Gusztáv-u.

Najvažniji stub je obrazovanje. Trajni rezultati mogu se očekivati iz obrazovne integracije Roma, jer sa odgovarajućom školskom spremom mogu da rade poslove koji obezbeđuju egzistenciju. U okviru programa, razrađen je sistem stipendija, koji je bio namenjen obrazovanju socijalno ugroženih Roma. Cilj mu je dvojan: ko uči, neka ostane u školi, ko je pak ispao, neka se vrati u klupu. Đaci osnovnih i srednjih škola dobijaju 15000Ft mesečne stipendije (otprilike 60 €/mesecu) u toku 10 meseci školske godine, a u slučaju studija višeg stepena, iznos stipendije se određuje na osnovu individualne procene.

Romi koji prihvate da podignu svoj stepen obrazovanja, mogu da učestvuju u programu zapošljavanja. Odbor je naredbom obavezao institucije pod opštinskom upravom, kao i firme u vlasništvu opštine, da stvore takve vrste poslova, kojima mogu da uposle Rome, u skladu sa njihovim obrazovanjem. Tako između ostalog postoje uslovi za rad Roma u vrtićima, školama, gradskim turističkim kancelarijama, spa centrima, firmama građevinske industrije na primer na poslovima *medicinske sestre, čistačice, kancelarijskog radnika, asistenta za omladinske poslove, pedagoga-asistenta*. Ne treba ni spomenuti da je ovo delovanje izazvalo najviše otpora. Teško je bilo objasniti jednom, većinom konzervativnom telu, zašto je na primer, potrebno u jednom zabavištu otpustiti dve čistačice koje su dobro obavljale posao i umesto njih uposliti dva nezaposlena romska kandidata bez referenci.

Kao rezultat modifikacije zakona, onaj Rom koji učestvuje u programu zapošljavanja, može da dođe do službenog stana, a opština ovim osigurava stanovanje onima koji imaju potrebe za to. (Prema našim opažanjima, najmanje je uspešan stub stanovanja, jer ga najmanje njih i koristi)

Ozbiljan problem je pretstavljala izrada pravne pozadine uslova za program obrazovanja i preduslova programa zapošljavanja, jer posao službenika može da se popuni samo određenim obrazovnim profilom. I za stanbeni deo je bilo potrebno modifikovanje lokalnih pravnih zakona, kako bi učesnici u programu mogli da dođu do službenog stana.

Članovi programa za sustizanje Roma iz Esztergom-a

U programu trenutno učestvuje 82 ljudi. 17 učestvuje u dnevnoj srednjoškolskoj obuci, 3 nastavlja studije višeg stepena, 62 uči u okviru noćne/dopisne obuke. Iz poslednje navedene grupe izlaze oni koji će pored obrazovnog, učestvovati i u programu zapošljavanja, tj. rade pored učenja. Nih ukupno: 54 .

Učesnike programa su izabrali putem poziva za apliciranje ili na neki drugi specifičan način. Aplikanti su mogli da postanu stalni stanovnici Esztergom-a i nose preporuke Romske Manjinske Samouprave. Na osnovu ugovora, učesnici programa su dobili posao ali su u isto vreme morali da prihvate obrazovne kriterijume (tj. paralelno su, dva puta nedeljno, pored posla, morali da idu u noćnu školu).

Uslovi su strogi: ako neko zbog više sile izostane sa predavanja, izgubiće posao, plus mora da vrati do tada primljenu stipendiju. (Ovako nešto se nije desilo u toku dve godine trajanja programa.)

Kao kritika može bude to, da je ovaj uslov isključio upravo najviše ugrožene, ali je s druge strane važno, da radnik postane svestan, da je ovo jedna ozbiljna prilika, koja može doneti promenu u njegovom i u životu njegove porodice.

Esztergomski program za Rome naravno ne može predstavljati rešenje za svih 2600 romskih stanovnika, međutim za one željne napretka, koji žele da se probiju, predstavlja moćno sredstvo.

Srodni programi

Pored glavnih stubova programa, ostvarene su i druge, pomoćne inicijative za poboljšanje efikasnosti.

- Romska Mentorska Mreža (organizacija obrazovanja, kao i široko informisanje Roma na svim sličnim poljima vezanim za zaposlenje, uklapanje na radnom mestu i u većinsku socijalnu zajednicu)
- Romska Kancelarija za Usluge Tržišta Rada (sa ciljem da omogući romskim radnicima samostalno traženje posla, odabir njima odgovarajućeg posla, osvajanje, zadržavanje.)
- Pripremanje poslodavaca (po uzoru na engleski primer, pokušavaju da pripreme poslodavce za zapošljavanje socijalno ugroženih radnika): doprinose efikasnijoj komunikaciji, odmeravanju spremnosti, sposobnosti i nivoa znanja uključenih.)
- programi obuke: obuka medicinskih sestara, ECDL Početnički Kurs za Upravljanje Računarima (u leto 2008. 17 Roma je uspešno položilo ispit)
- Doškoloavanje pedagoga (sa navikama romske zajednice i kulturalnim specifičnostima)

Izvori

- Intervju sa Gustavom Stojka, referentom za romska pitanja Esztergom-a. 29. Aprila 2010.
- Gradska Uprava Grada Esztergom-a (2009): Program sustizanja Roma Esztergoma. Esztergom: „Spori Print Vincze” Kft.

Anti-segregacija
Zbirka preporuka na osnovu iskustava iz Mađarske

Publikaciju je po zahtevu DARTKE priredio Laslo Letenjei
Objavio predsednik DARTKE

© autori

© Letenyei László

© DARTKE

Nastalo: uz podršku NCA međunarodnog koledža,
„Antisegregacija u Mađarskoj, Rumuniji i Srbiji”
c. u okviru projekta / NCA-NK-10-B-0113

Segedin, 31. decembra 2010.

Podneta na: međunarodnoj konferenciji Anti-segregacije c.,
26.januara 2011.

Izdato u 50 primeraka.